

Eerste Kamer der Staten-Generaal

Staatssecretaris van Infrastructuur en Waterstaat
Mevrouw drs. V.L.W.A. Heijnen
Postbus 20901
2500 EX Den Haag

Kazernestraat 52
2514 CV Den Haag
postbus 20017
2500 EA Den Haag

telefoon 070 312 92 00
fax 070 312 93 90

e-mail postbus@eerstekamer.nl
internet www.eerstekamer.nl

datum 27 februari 2024

betreft Vragen inzake de veertiende Monitoringsrapportage NSL 2023

ons kenmerk 172503.05U

Geachte mevrouw Heijnen,

De leden van de vaste commissie voor Infrastructuur, Waterstaat en Omgeving hebben met belangstelling kennisgenomen van de brief van 21 december 2023¹ waarbij u de Kamer de veertiende rapportage over de voortgang van het Nationaal Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit (NSL) 2023 aanbiedt. De leden van de fractie van de **BBB** wensen de regering naar aanleiding hiervan diverse vragen te stellen. De leden van de fractie van **GroenLinks-PvdA** wensen de regering naar aanleiding hiervan eveneens vragen te stellen. Ten slotte wensen ook de leden van de fractie van de **PVV** een aantal vragen aan de regering voor te leggen.

1. Vragen en opmerkingen van de leden van de fractie van de BBB

De leden van de fractie van de **BBB** stellen voorop dat het hen opvalt dat in de informatie en de rapporten die de Kamer ontving ter voorbereiding op het onderwerp 'luchtkwaliteit' een aantal zaken als mogelijke oorzaken van een onvoldoende luchtkwaliteit worden genoemd. De leden van de fractie van de BBB wensen de regering vragen voor te leggen over de aanvullende onderwerpen die naar de mening van deze leden te maken hebben met de luchtkwaliteit. Daarbij realiseren deze leden zich dat deze vragen mogelijk verder reiken dan het beleidsdomein waarvoor u als staatssecretaris van Infrastructuur en Waterstaat verantwoordelijk bent. De leden van de fractie van de BBB verzoeken u in dit geval deze vragen door te geleiden naar medebewindspersonen die mede verantwoordelijkheid dragen voor deze onderwerpen.

Aanvullende onderwerpen verband houdend met luchtkwaliteit

De leden van de fractie van de BBB constateren dat in de verschillende rapporten wordt toegespitst op de emissie door verkeer en door landbouwbedrijven alsmede op het effect van deze emissie op de luchtkwaliteit. Echter, er zijn naar het oordeel van deze leden ook verschillende andere bronnen die emissie veroorzaken en die impact hebben op de luchtkwaliteit. De leden van de fractie van de BBB denken hierbij onder andere aan (de toename van) het overige verkeer, de bevolkingsgroei, het

¹ Kamerstukken I 2023/24, 30 175, Z.

datum 27 februari 2024

ons kenmerk 172503.05U

blad 2

bedrijfsleven, de groei van de luchtvaart enzovoorts. Gelet hierop hebben deze leden de volgende vragen voor de regering:

1. Waarom gaan deze rapporten niet verder in op de door deze leden aangedragen onderwerpen?
2. Zijn er aanvullende onderzoeken en rapporten die – op even grondige wijze – de trendontwikkeling van andere emissie-bronnen die onze luchtkwaliteit beïnvloeden, beschikbaar?
3. Wordt er verondersteld dat alleen de landbouw respectievelijk de veehouderij impact hebben op de luchtkwaliteit?
4. Neemt de regering in haar oordeelsvorming wel voldoende andere emissiebronnen in aanmerking?
5. Neemt de regering in haar oordeelsvorming ook de onderlinge verwevenheid en cumulatie van de andere emissiebronnen in aanmerking?
6. Neemt de regering in haar analyses ook de trendontwikkeling voldoende mee voor wat betreft de groei van deze bronnen, de toe- of afname van de bronnen en de gevolgen voor emissie op de luchtkwaliteit?
7. Zo ja, wat is dan de conclusie van de regering wanneer zij de potentiële groei van emissie ten gevolge van de bevolkingsgroei, het autoverkeer en de luchtvaart vergelijkt met de trendontwikkeling in de veehouderij voor wat betreft de afname van emissie en de impact op de luchtkwaliteit?

Luchtvaart

De leden van de fractie van de BBB merken op dat hen, naast de groei van de luchtvaart de laatste decennia en hierdoor de groei van Schiphol, steeds vaker andere signalen over de impact van luchtvaart op de luchtkwaliteit bereiken. Deze leden wensen de regering in dit kader de volgende vragen te stellen.

8. Is de regering op de hoogte van het in de lucht of atmosfeer brengen van chemicaliën door vliegtuigen? Deze leden wijzen erop dat dit fenomeen ook wel *geo-engineering*, *climate engineering*, *cloud busting* of *chemtrails* wordt genoemd. Is de regering van dit fenomeen op de hoogte? De leden van de fractie van de BBB wijzen de regering in dit kader graag op bestaande relevante websites over dit onderwerp.²
9. De leden van de fractie van de BBB vragen de regering of dit fenomeen in Nederland ook voorkomt. Deze leden bereiken – zeker op zonnige dagen – honderden filmpjes van bezorgde burgers die onverklaarbare geometrische patronen filmen en doorsturen, die door vliegtuigen worden gemaakt in de atmosfeer. Op vele sites, ook van andere overheden, en door luchtvaartexperts wordt openlijk gesproken over deze activiteiten, waarbij beelden (foto's en video's) worden getoond.
10. De leden van de fractie van de BBB vragen de regering welke organisaties zich met dit onderwerp bezig houden.
11. Wat is het doel van het in de atmosfeer brengen van deze stoffen?

² Een voorbeeld van een dergelijke website is: [Geoengineering Watch | Exposing the climate engineering cover-up](#).

datum 27 februari 2024

ons kenmerk 172503.05U

blad 3

12. Op grond van welke wet- of regelgeving wordt het deze partijen toegestaan om stoffen in de atmosfeer te brengen, die uiteindelijk opgaan in de atmosfeer of neerdalen op de grond?
13. Wie is de opdrachtgever voor dergelijke activiteiten?
14. Vanaf welke luchthavens worden deze vluchten georganiseerd?
15. Zijn er cijfers bekend van de aantallen vluchten, de hoeveelheid stoffen die in omloop worden gebracht en de kosten die daarmee gemoeid zijn?
16. Welke stoffen worden op deze wijze in omloop gebracht?
17. De leden van de fractie van de BBB vragen de regering of dit stoffen betreft die schadelijk zijn voor de volksgezondheid, het milieu of de gezondheid van planten en dieren, de biodiversiteit en/of het milieu, in het bijzonder voor het oppervlaktewater, het grondwater en de luchtkwaliteit.
18. Is er onderzoek gedaan naar de gezondheids- en milieueffecten die deze stoffen mogelijk veroorzaken?
19. Zo ja, door welke instanties zijn deze onderzoeken uitgevoerd?
20. Waren deze instanties – en daarmee de onderzoeken – onafhankelijk en objectief? Wie heeft deze onderzoeken gefinancierd?
21. Wie waren de opdrachtgevers van deze onderzoeken?
22. En in het geval er geen afdoende onderzoek is verricht; om welke reden is dit niet gebeurd?
23. Worden deze vluchten meegewogen in de CO₂-emissies en hoe verhoudt zich de emissie van onder andere CO₂ zich ten opzichte van de andere emissiebronnen, waaronder die van de veehouderij?

Niet zichtbare aantasting luchtkwaliteit

De leden van de fractie van de BBB merken op dat naast de zichtbare (aantasting van de) luchtkwaliteit door vluchtige stoffen, zoals gassen en fijnstof, de luchtkwaliteit ook wordt beïnvloed door niet zichtbare oorzaken, zoals bijvoorbeeld straling. Deze leden maken zich zorgen over de snelle toename van de hoeveelheid straling ten gevolge van elektromagnetische velden (EMV's). Deze leden constateren dat de snelle en forse toename van het aantal zendmasten in onze leef-, woon- en werkomgeving zichtbaar is en dat deze toename waarschijnlijk verband houdt met de verdere uitrol van het G4- en G5-netwerk. Hierover hebben de leden van de fractie van de BBB de volgende vragen te stellen aan de regering.

24. Kan de regering de Kamer een overzicht doen toekomen van (de groei van) het aantal zendmasten in Nederland?
25. Kan de regering aangeven welke onderzoeken er zijn gedaan naar de effecten van elektromagnetische straling (EMS) op de gezondheid van mens en dier?
26. Door wie zijn deze onderzoeken uitgevoerd?
27. Wie was/waren de opdrachtgever(s) van deze onderzoeken?
28. Wordt er rekening gehouden met de stralingswaarden bij de plaatsing van zendmasten als het gaat om de gezondheid van mens en dier? Het valt de leden van de fractie van de BBB steeds vaker op dat dit soort zendmasten geplaatst worden in de nabijheid van sportvelden, scholen en verzorgings- c.q. ziekenhuizen.
29. Zijn deze onderzoeken geverifieerd en gevalideerd op basis van wetenschappelijke inzichten op het terrein van de gezondheidszorg?

datum 27 februari 2024

ons kenmerk 172503.05U

blad 4

De leden van de fractie van de BBB wijzen erop dat in het kader van de discussie over de locatie van het radarstation Herwijnen – welke discussie ook in de onderhavige commissie speelt – de regering verwijst naar de zogenaamde aanbevelingen van de International Commission on Non-Ionizing Radiation Protection (ICNIRP-normen), waarmee wordt getoetst of de stralingswaarden binnen de (gezondheids)normen vallen en daarmee de afstand tot de bron van de straling toegestaan is, dat wil zeggen, ongevaarlijk is voor mens en dier in de omgeving. Deze leden wijzen erop dat inmiddels algemeen bekend is dat deze ICNIRP-normen verouderd en achterhaald zijn om de gezondheidseffecten op een accurate wijze te toetsen. Dit in acht nemende, wensen de leden van de fractie van de BBB de regering de volgende vragen voor te leggen.

30. Beschikt de regering over meer actuele inzichten op basis van objectief (wetenschappelijk) onderzoek naar de effecten van straling?
31. Zo ja, kan de regering deze onderzoeken kenbaar maken en de resultaten hiervan aan de Kamer overleggen?
32. De leden van de fractie van de BBB constateren dat hele hoge gebouwen, ook overheidsgebouwen, worden gebruikt om antennes op te plaatsen. Deze leden merken op dat op en rond de woon- en werkruimten van deze antennes vaak een enorme overschrijding van het toegestane hoeveelheid straling wordt gemeten, welk niveau van straling als ongezond wordt gezien. Beschikt de regering over een normenkader op grond waarvan een veilige afstand tot stralingsbronnen wettelijk verplicht is? Zo ja, kan de regering dit aan de Kamer overleggen?
33. In het kader van de volksgezondheid valt het de leden van de fractie van de BBB op dat er sprake is van een onverklaarbare toename van neurologische ziekten, spierziekten en immuunziekten. Kan de regering deze leden aangeven of er bij de plaatsing van zendmasten met EMV rekening wordt gehouden met deze mogelijke effecten?
34. Zijn er wetenschappelijke onderzoeken beschikbaar die een causaal verband hebben onderzocht tussen blootstelling aan een te hoge dosis EMS en ziekten als ALS, Parkinson, Alzheimer, neuropathie, depressie, kanker of andere aandoeningen?
35. Zo ja, is de regering bereid om de Kamer de resultaten van deze onderzoeken te doen toekomen?
36. Zo nee, zou het niet verstandig zijn om dergelijke onderzoeken eerst af te wachten alvorens deze netwerken verder uit te rollen waarbij mens en dier worden blootgesteld aan een hoge dosering straling waarvan de gezondheidseffecten nog onvoldoende zijn onderzocht?

Tot slot wensen de leden van de fractie van de BBB in het kader van de luchtkwaliteit een tweetal elementen benoemen die – naar mening van deze leden – impact hebben op de kwaliteit van de ruimtelijke (leef)omgeving in het algemeen en de luchtkwaliteit in het bijzonder. Dit geldt niet alleen voor de aantasting van de kwaliteit van de leefomgeving (luchtkwaliteit) voor mensen, maar zeker ook voor de kwaliteit van het milieu en de impact op bijvoorbeeld planten en insecten, zoals bijvoorbeeld bijen. In regelmatige en intensieve contacten die deze leden hebben met imkers worden vragen gesteld over de toename van bijensterfte, welke allang niet meer te verklaren is door de (toename van de infectie door de) varroamijt. Deze leden begrijpen van veel imkers dat zij in de praktijk zien dat luchtvervuiling en EMS mogelijke en waarschijnlijke oorzaken zijn van de toenemende bijensterfte.

datum 27 februari 2024

ons kenmerk 172503.05U

blad 5

37. Kan de regering aangeven of hier kennis over is, dan wel onderzoek naar is gedaan, voordat het grote 5G-netwerk werd uitgerold in Nederland?
38. Kan de regering aangeven of er kennis is over, dan wel onderzoek is gedaan naar, de effecten van de eerder genoemde *geo-engineering* op de afname van de biodiversiteit in Nederland?

2. Vragen en opmerkingen van de leden van de fractie van GroenLinks-PvdA

De leden van de fractie van **GroenLinks-PvdA** lezen in de brief van 21 december 2023 dat de regering terecht constateert dat ondanks de verbeterde luchtkwaliteit, de luchtkwaliteit in Nederland nog onvoldoende is.³ Gezien de negatieve gezondheidseffecten van een onvoldoende luchtkwaliteit, is het volgens deze leden van belang dat Nederland tenminste voldoet aan de Europese normen en bij voorkeur aan advieswaarden van de World Health Organization (WHO-advieswaarden). De leden van de fractie van GroenLinks-PvdA lezen in bedoelde brief dat de gezondheidsnormen conform de WHO-advieswaarden op veel plaatsen in Nederland worden overschreden.⁴ Opvallend volgens deze leden daarbij is dat de regionale verschillen blijkens de bij voormelde brief overgelegde infographics groot zijn. Dit resulteert in de onwenselijke situatie dat de woonplaats van invloed is op het aantal gezonde levensjaren of het aantal kinderen met astma. Vanuit de gedachte dat het streven moet zijn om de luchtkwaliteit in Nederland te bevorderen en de gezondheidsverschillen te verkleinen, stellen de leden van de fractie van GroenLinks-PvdA de regering de volgende vragen:

1. Is de regering voornemens om de WHO-advieswaarden uiterlijk in het jaar 2035 van kracht te laten worden? Zo nee, waarom niet?
2. Kan de regering een vergelijkbare infographic als voor de jaargemiddelden maken, maar dan met het aantal dagen in het jaar dat de WHO-advieswaarden worden overschreden? Zo ja, op welk moment kan de Kamer deze verwachten? Zo nee, om welke reden is dit niet mogelijk?
3. Is de regering bereid om normen te introduceren voor piekuitstoot, aangezien de jaargemiddelden incidentele schadelijke overschrijdingen – die frequent kunnen plaatsvinden – niet goed zichtbaar maken? Zo nee, waarom niet?
4. Waarom beperkt de Monitoringsrapportage NSL 2023 zich tot wegverkeer en veehouderijen? Is de regering bereid om een vergelijkbaar onderzoek uit te (laten) voeren naar andere relevante uitstootbronnen, zoals bijvoorbeeld de industrie, de luchtvaart, de scheepvaart en de houtstook? Zo ja, op welke termijn kan de Kamer de rapportage met conclusies verwachten? Zo nee, waarom is een dergelijk onderzoek niet mogelijk?
5. Deelt de regering de mening van de leden van de fractie van GroenLinks-PvdA inhoudende dat de huidige normen voor luchtkwaliteit te ruim zijn? Dit mede gelet op het feit dat omwonenden van zware industrie significant meer last kunnen hebben van gezondheidsklachten door slechte lucht, terwijl er geen normoverschrijdingen plaatsvinden? Kan de regering in haar beantwoording daarbij ingaan op het rapport van de Onderzoeksraad voor Veiligheid 'Industrie en Omwonenden' van 13 april 2023?⁵ Welke maatregelen is de regering van plan

³ Kamerstukken I 2023/24, 30 175, Z, p. 2.

⁴ Kamerstukken I 2023/24, 30 175, Z, p. 2.

⁵ Raadpleegbaar via: <https://onderzoeksraad.nl/onderzoek/industrie-en-omwonenden/>.

datum 27 februari 2024

ons kenmerk 172503.05U

blad 6

te nemen om het stelsel beter in te richten op de bescherming van omwonenden rondom industriële installaties?

6. Overweegt de regering om de omgevingsdiensten meer bevoegdheden te geven om vergunningen in te trekken als bedrijven meermaals de fout ingaan met normoverschrijdingen? Kan de regering bij de beantwoording van voorgaande vraag ook ingaan op de conclusie van de Advocaat Generaal Kokott van 14 december 2023 in de prejudiciële procedure bij het Hof van Justitie van de Europese Unie inzake de staalfabriek Ilva SpA⁶, waarin wordt gesteld dat schade aan gezondheid en de leefomgeving voldoende reden geeft om strenger te vergunnen dan de normen in de Richtlijn Industriële emissies? Wat zou deze uitspraak kunnen betekenen voor het Nederlandse vergunningenstelsel?

3. Vragen en opmerkingen van de leden van de fractie van de PVV

De leden van de fractie van de **PVV** constateren dat in het voorstel voor herziening van de Europese richtlijn voor luchtkwaliteitsnormen⁷ aangescherpte grenswaarden geënt op de WHO-advieswaarden zijn opgenomen. Deze leden wensen de regering hierover de volgende vragen voor te leggen.

1. De leden van de fractie van de PVV merken op dat Nederland in tegenstelling tot de overige EU-lidstaten zeer dichtbevolkt is en dat de bevolkingsdichtheid alleen maar zal toenemen vanwege het immigratiebeleid. Kan de regering aangeven om welke reden, gelet op de toenemende bevolkingsdichtheid, de aangescherpte Europese Luchtkwaliteitsrichtlijn redelijk en billijk is, en realistisch is in het belang van Nederland?
2. Kan de regering aangeven wat strikte naleving van de aangescherpte grenswaarden van de Europese Luchtkwaliteitsrichtlijn concreet betekent voor de Nederlandse bouwsector, de agrarische sector en voor de mobiliteit van de Nederlandse automobilist en het midden- en kleinbedrijf?

De leden van de vaste commissie voor Infrastructuur, Waterstaat en Omgeving zien uw reactie met belangstelling tegemoet en zij verzoeken u deze **uiterlijk binnen vier weken** na dagtekening van deze brief te mogen ontvangen.

Hoogachtend,

E. Kemperman

Voorzitter van de vaste commissie voor Infrastructuur, Waterstaat en Omgeving

⁶ Zaaknummer C-626/22.

⁷ COM(2022)542 Proposal for a revision of the Ambient Air Quality Directives.